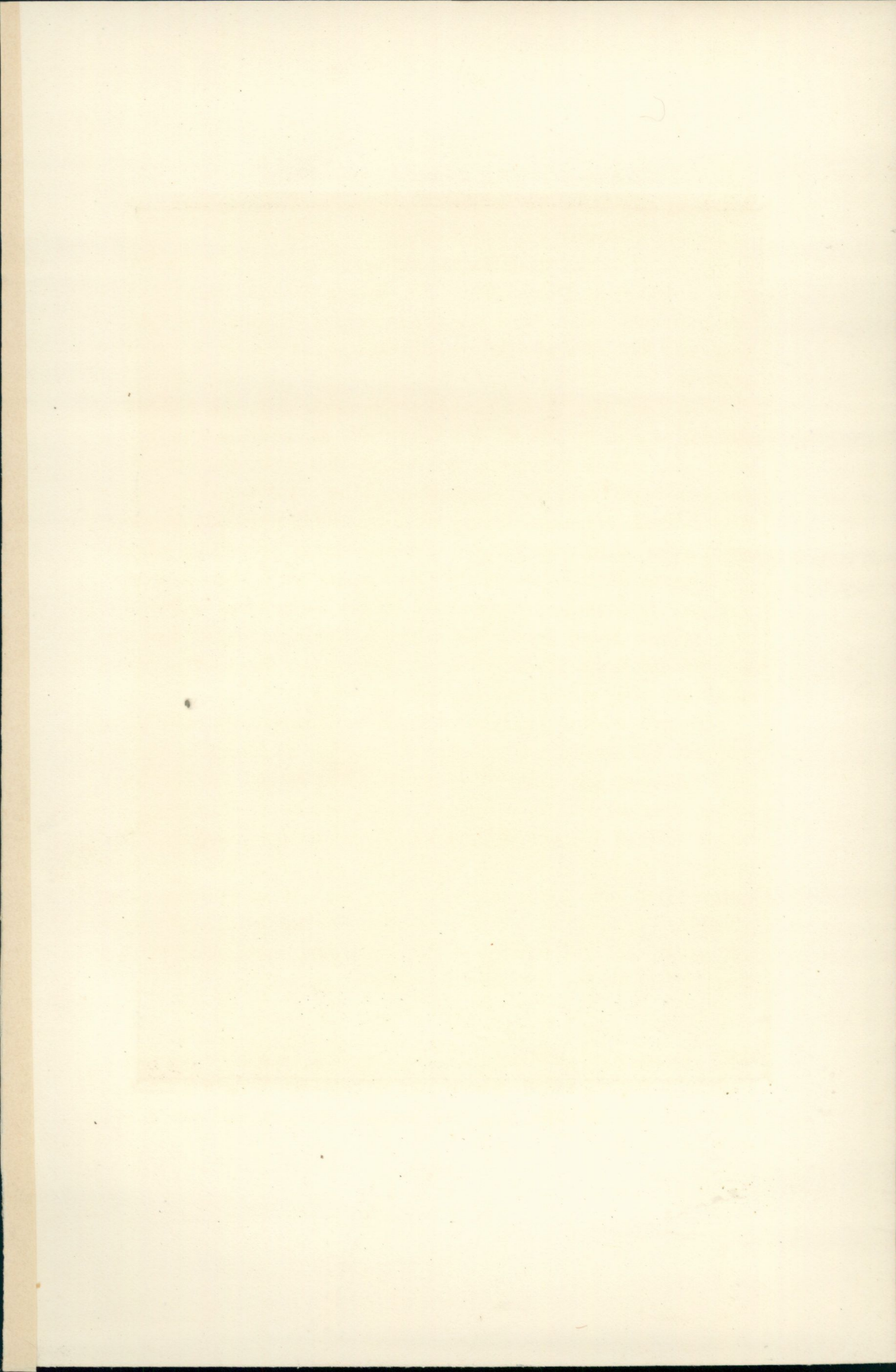

Arthur Carlén.

A. DAHLSTR. FOTO.

FOTOGRAF. GEN. STAB. LIT. ANST.

MEDDELANDEN

FRÅN

NORDISKA MUSEET

1901.

*Trohet mot dig själf till döden
och mot Sverige först och sist!*

CARL VILHELM AUGUST STRANDBERG.

STOCKHOLM.

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

1903.

TEKSTEN I BOKEN

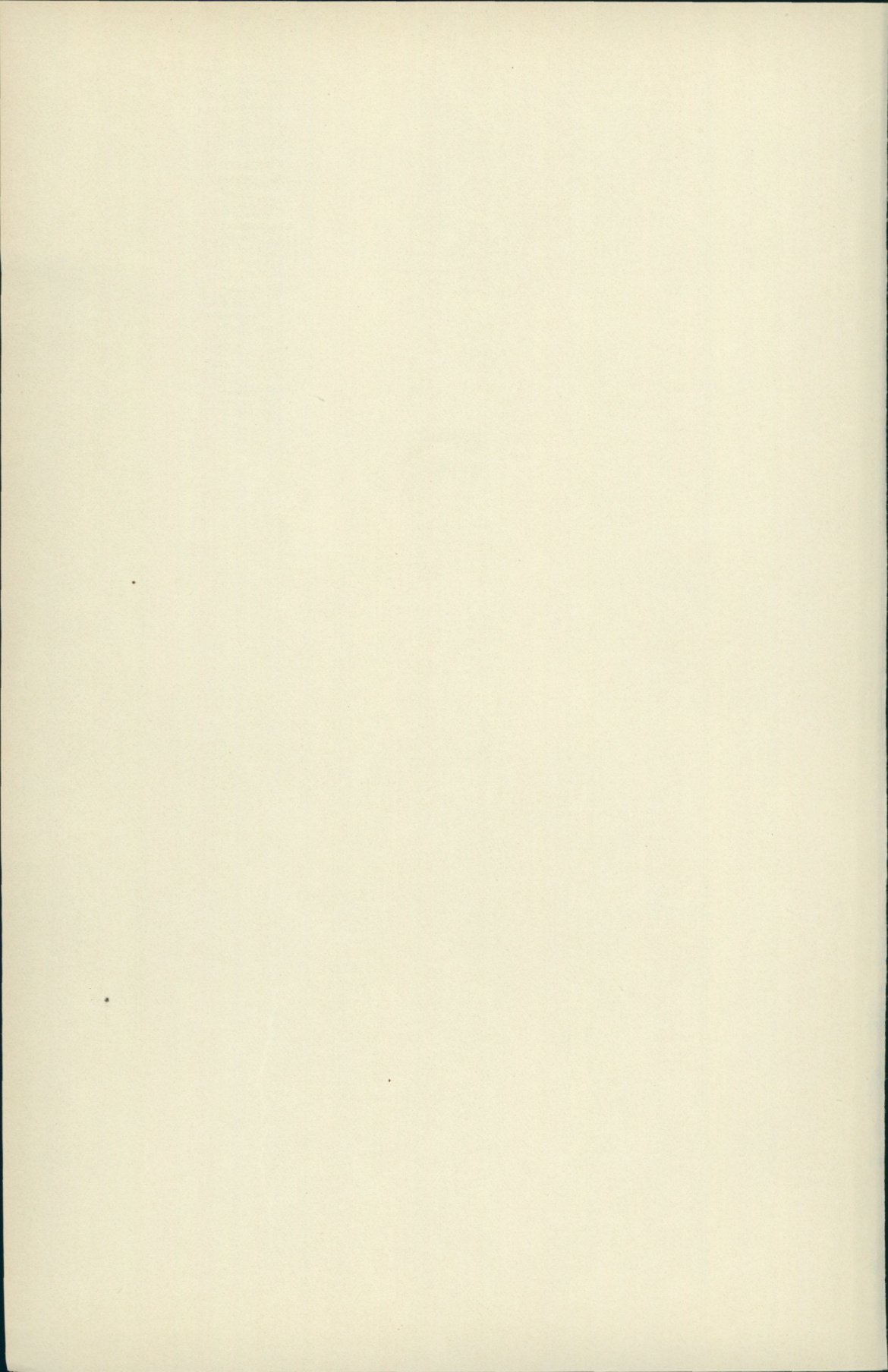
REDAKTION:

JOHN BÖTTIGER.

GUNNAR HAZELIUS.

VISEN LEWIN.

1.

Artur Hazelius.

Dr Artur Hazelius, fosterlandsvännen, de hugstora tankarnas, viljans och handlingens man, slutade sitt lif den 27 maj 1901.

Hans kraftiga personlighet, som aldrig kände någon människofruktan, egde den hjärtats glöd, som vann människors kärlek. Helt offerande sig själf för sitt verk, kräfde han äfven offer af andra. Hans ofta fordringsfulla ord afväpnade genom sin värme och stämans sällsynt välljudande tonfall den betänksammes invändningar. Hans orubbliga tro på framgången, medvetandet om vunnen seger öfver de största svårigheter skänkte åt hans drag och åt den till växten icke höga gestaltens hållning något af bjudande trots, af storhet och öfverman, som tvingade till beundran och hängifvenhet. Det rika, tillbakastrukna håret, som under senare år börjat att från mörkt skifta i silfver, den mäktiga, något sluttande pannan, den stålgrå, på en gång genomträngande och milda blicken, läpparna, som under hvila höllos tätt slutna, den fina, men ganska breda näsan och den korta, starkt rundade hakan gäfvö honom utseendet af okuffig energi i förening med ädelhet och godhet.

Lefvande helt för sitt arbete, älskande allt, som därmed hörde till sammans, kände han ej annat nöje än mödans och skapandets. Hörde han prisande ord, fann han icke i dem en personlig utmärkelse, men han ansåg dem såsom ett skyldigt erkännande åt det verk, som var hans. Hårdt dömde han en hvar, som ej hade öppet

öga för detta verks betydelse. Den brist på förståelse han mötte, i början ej sällan i form af smälek och löje, eggade honom till nya ansträngningar för att öfverbevisa och nedtysta genom de idéers seger, för hvilka han stred. Sakliga motskäl, framlagda af intresse för hans fosterländska företag, gjorde han gärna till föremål för sin begrundan. Dock var hans blick i allmänhet så säker, att hvad han under dess ledning utstakat, sällan på grund af andras inkast behöfde väsentligen rubbas. Den envishet, som mången hos honom trodde sig finna, berodde sålunda i de flesta fall på en fast, af erfarenheten styrkt öfvertygelse om riktigheten af de slutsatser, till hvilka han efter mogen eftertanke kommit. Han lät sig aldrig ledas af hugskott, egna eller andras. Målet stod ständigt klart för hans öga, om han också understundom för att närma sig det samma måste söka vägar, som syntes i viss mån främmande. Hade hans företag egt ett starkare ekonomiskt underlag, kunde han undvikit steg, som en mera estetisk eller museifackmässig kritik kanske någon gång ej fullt förstod eller till och med såg med mindre gillande. Men hällre än att lämna sitt höga syfte ouppnådt använde han hjälpmedel, som andra skulle försmått såsom under sakens värdighet. Äfven häri ligger ett drag af mod och storhet.

Under sina senare år drog han sig nästan fullständigt undan umgänget med andra än dem, som med honom samarbetade. Han föreföll därför mången nästan människoskygg, mottog ej gärna besök och besökte ej heller någon. Sina förhandlingar med utomstående dref han hälst utan personligt sammanträffande. Denna vana hade hufvudsakligen ingifvits honom af nödvändigheten att spara tid, men kanske bidrog därtill ej oväsentligt det obehag han i andras sällskap erfor af en nervös ansiktsåkomma, sammanhängande med en viss öfveransträngning af ögonen.

»Käre broder», var den tilltalsformel han gärna brukade. Telefonen bar ofta dessa ord med det vinnande tonfallet under sena aftnar till vänner och hjälpare. Själf gjorde han större delen af förmattan till sin bästa arbetstid, vare sig han vid skrifbordet uppsatte sina talrika föreskrifter och meddelanden till de underlydande, eller under öppen himmel bland Skansens furor uttänkte sina planer.

Här kan ej vara i fråga att uttömmande skildra Artur Hazelius' personlighet och verk. Men i några få allmänna drag må hans lifs-utveckling och omfattningen af hans verksamhet antydast på dessa blad, som inleda Nordiska museets handlingar för det år, då museets skapare gick ur tiden.

Vidhjärtadt var hans arbete till bevarande af minnena från flydda tiders lif, betydelsefullt nu och för kommande släktled hvad han gjort för återuppväckande och höjande af fosterlandskänslan. Tacksamhet följer honom. Hans namn hör till de ljusaste i folkets häfder.

1. Artur Hazelius' födelsehem, huset nr 45 Surbrungsgatan.

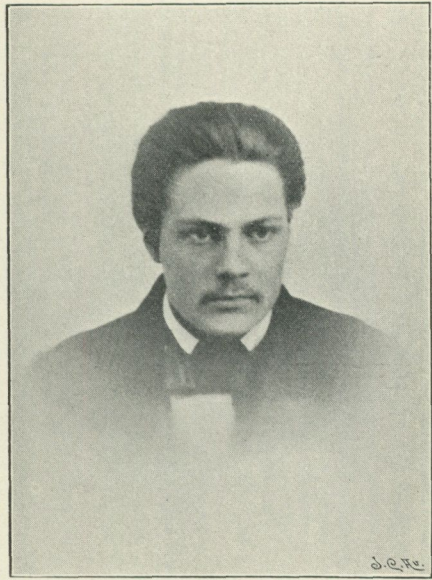
Född den 30 november 1833 i Stockholm, i det tvåvånings trähus, som nu bär nr 45 vid Surbrungsgatan, var Artur Hazelius ett hufvudstadsbarn; men han härstammade så väl på fädernet som mödernet från norrländska släkter. Hans föräldrar voro dåvarande

kaptenen, sedermera generalmajoren Johan August Hazelius och dennes hustru Lovisa Svanberg, bördig från Ångermanland. Medlemmar af fädernesläkten, som utgått ur den gamla svenska bondeklassen, hade i oafbruten följd mellan åren 1672 och 1816 suttit såsom präster i Bergsjö och dess annexförsamling Hassela i Helsingland. Från sistnämnda socken togs namnet Hazelius, hvilket fördes nedåt landet, då en af de lärde kyrkoherdarnes söner öfvergaf deras väg och i slutet af 1700-talet nedsatte sig i hufvudstaden såsom handelsman. Denne, som delvis genom gifte förvärfvade en betydande förmögenhet, blef fader till förenämde Johan August Hazelius, hvilken i arf erhöll fädernas olika ståndsegenskaper i rikaste mått. Bondens sega kraft, prästens odlade sinne och borgarens praktiska förstånd förenades i honom med militärens spänstighet och ledande förmåga. Såsom topograf genomvandrade han många af rikets landskap från Skåne till Norrbotten och vann härunder en liflig kärlek till land och folk. Vid sidan af krigstjänsten verkade han flitigt såsom politiker, tidningsredaktör och läroboksförfattare. Liflig till sinnet, lätt uppbrusande, fordringsfull och ytterligt energisk stred han oförskräckt för sina åsikter. Fosterlandets väl var alltid hans mål. För dess ära kämpade han i tal och skrift.

Artur Hazelius egde i mycket sin faders egenskaper. Denne utöfvade ock å honom ett afgörande inflytande. Varmhjärtad, rätträdig och oförfärad ingöt han i sonen samma frihet från partifördomar, små intressen och byråkratism, samma fosterländska, klarsynta entusiasm och obetvingliga viljekraft, som voro så utmärkande för honom själf. Af modern, en varmt religiös kvinna af ett blidt och kärleksfullt väsen, fick sonen i arf det mjuka och känsliga draget, som gjorde elden och hänförelsen i hans kraft så mycket mer vinnande.

Från det äkta svenska hem, hvori Artur Hazelius uppväxte, medförde han förutsättningarna för sin blifvande utveckling och storartade verksamhet. Tidigt lärde han att älska svensk natur och svenskt folklif. Såsom gosse tillbragte han flere år vid Hannäs i Tjust i en »nästan idealisk svensk natur», och redan under skol-

åren gjorde han långa vandringar i nordsvenska bygder. Under dessa färder med ränsel på ryggen och staf i handen tog vandraren in i prästgårdarna och i böndernas hem, samspråkade med folket och deltog i dess lif. Härunder fäste sig i hans sinne mångt intryck, som sedermera kom att lända hans verk till nytta. När han blifvit student och i Uppsala upptagit studierna, hufvudsakligen i nordiska språk, utsträcktes hans vandringar äfven utom fäderneslandets gränser. Synnerligen starkt och djupt påverkades han af den skandinaviska rörelsen och den fasta öfvertygelsen, som då utbildades hos honom, om den nära samhörigheten mellan Nordens folk satte i hög grad sin prägel på hela hans följande verksamhet. De stora studentmötenas tid var inne, och när bröder från Norge, Danmark och Finland samlades i Stockholm, funno dei Artur Hazelius' fädernehem under hans värdskap det hjärtligaste mottagande. Det hände, när fadern, den gamle generalen, vände hem sent om kvällen i tanke, att alt hans hus hvilade, ljus strålade ur hvarje fönster, dansmusiken ljud och mängder af glada studenter fylde salar och gemak, där de turvis fingo föra husets döttrar i valsens. För lifvet varade de vänskapsband Artur Hazelius sålunda i tidiga år knöt med grannländernas ungdom. Genom resor i Norge och Danmark underhöllos förbindelserna och vidgades vänkretsen på samma gång, som hans inblick i brödrafolkens säregna karaktär samt kännedomen om deras lifsutveckling, seder och åskådningssätt alt mer ökades.

2. Artur Hazelius som student.

Efter afslutade studier i Uppsala önskade han själf kvarstanna vid universitetet för att där under en akademisk bana få fullfölja sina vetenskapliga intressen. Men han afstod härifrån för att tillmötesgå sin fader, som ansåg en praktisk verksamhet långt lyckligare och sundare än det teoretiserande arbetet i en liten afskild stad sådan som Uppsala då var. Artur Hazelius blef sålunda skolman och bosatte sig i hufvudstaden, där han snart som maka hemförde sin trolofvade, Sofia Grafström, dotter till kyrkoherden i Ume, skalden A. A. Grafström i dennes gifte med en af biskop Franzéns döttrar.

3. Artur Hazelius
i slutet af 1860-talet.

Hazelius tog med energi itu med skolans uppgifter. I synnerhet lade han sig vinn om att väcka lärjungarnas intresse för det svenska språkets adel, för dess sunda utveckling och dess frigörande från vanställande utländska lån. Denna hans kärlek till språket i förening med hans allmänna fosterländska anläggning dref honom att egna mycken tid åt utgifvande af god folkläsnung, särskildt för barn, samt att söka verka för krafvet att en ny bibelöfversättning finge en språklig form, som vore verkligt svensk, folkligt klar och tillika sann i bibelkritiskt hänseende.

Såsom sekreterare vid nordiska rättstafningsmötet i Stockholm år 1869 åtog han sig att utarbete en redogörelse för de reformer inom det svenska stafningssättet, som mötet förordat. Den korta redogörelsen växte ut till en själfständig, djupgående undersökning af den svenska rättstafningens grunder; och detta verk, som gaf uppslaget till den ännu pågående nystafningsrörelsen, anses altjämt som ett i sitt slag klassiskt arbete.

För att odeladt kunna egna sig åt dessa vetenskapliga sträfvanen och åt literär verksamhet hade Artur Hazelius år 1868 tagit afsked från den lektorsbefattning vid högre lärarinneseminariet i Stockholm, hvilken han sedan år 1864 innehaft. Mycket arbete egnade han efter faderns död år 1871 åt genomgåendet och ordnandet af dennes efterlämnade papper samt åt förberedandet af en full-

ständig upplaga af hans skrifter; men däraf blef intet, då planerna vid denna tid fingo en annan riktning.

Under sina resor ute i bygderna, särskildt under en resa i Dalarna, hade nämligen Artur Hazelius fått ett alt starkare intryck af huru nödvändigt ett raskt och kraftigt ingripande vore, om det skulle kunna lyckas att rädda de ute i landet ännu befintliga minnena från fordom, hvilka nu såsom knappast någonsin förr syntes på väg att fullständigt utplånas.

Den verksamhet, han sålunda påbörjade och som sedan med så stor framgång fullföljdes, afsåg då efter hans egen utsago att blifva ett »efter en mera omfattande plan anlagdt räddningsarbete». Denna tanke, att man borde skynda att bärga så mycket som möjligt af alt det, som kunde kasta ljus öfver huru våra förfäder lefvat, för att härigenom gagna vetenskapen och befästa känslan af vår folkliga samhörighet, tvang honom in på en till synes helt ny bana. Och denna räddningstanke gaf äfven åt hela hans senare verksamhet en karakteristisk prägel. Han visade sig alltid tacksam för hvad som erbjöds honom, och måste han afböja något, skedde det på ett sätt, som uppmuntrade gifvaren eller säljaren att snart återkomma med andra för samlingarna lämpade skatter. Stod det och vägde, om ett föremål borde mottagas eller ej, föredrog han vanligen att söka förvärfa det samma, i tanke att det vore bättre att få för mycket än för litet.

Hvart än hans vägar förde honom, alltid och allestädes hade han sin uppmärksamhet riktad på möjligheten af något lämpligt förvärf. Kom han som gäst i den enskildes hus, dröjde det ej länge, innan familjens gömda, obeaktade relikter och minnen letades fram, granskades och till större eller mindre del stannade i den nitiske och oemotståndlige samlarens händer. Där gifmildheten icke kunde anlitas, måste kassan träda emellan. Under de första åren, då »museet» ännu var inrymdt i Hazelius' och hans unga makas hem, där bindmössor, skråkistor och allahanda redskap började hopa sig, måste ofta nog de ganska knappa hushållspenningarna släppas till för inköpet af någon raritet. Den tillämnade nya rocken eller vinterkappan fick bli ogjord för att samlingarna skulle kunna ökas

med något allmogekonstens alster. Redan från början måste sålunda Hazelius för sin skapelse vidkännas personliga uppoffringar, som jämte mödorna troget delades af hans hustru, så länge det förunnades honom att ega henne vid sin sida. Hennes tidiga död, redan år 1874, stälde honom ensam med en späd son och kom honom att hängifva sig åt arbetet med en ifver, som icke visste af rast eller ro. Tidigt trädde andras hjälpsamhet till hans sida; och ej minst beundransvärd blef framdeles hans förmåga att af denna hjälpsamhet locka ständigt nya, ständigt större tillskott, alt under det han i samlingarna helt insatte den förmögenhet, som efter föräldrarnes död tillföll honom.

Från det egna hemmet öfverflyttade Hazelius sina hastigt växande samlingar först till några små af honom hyrda rum vid Kungsbacken, där den första anspråkslösa utställningen egde rum, och därifrån redan i början af år 1873 till den s. k. södra paviljongen, nr 71 vid Drottninggatan. Här började han genast utföra den plan, som enligt hans öfvertygelse »mer och mer måste vinna efterföljd i andra stora etnografiska och kulturhistoriska museer». För att föremålen måtte väcka större intresse, säger han, borde man se dem i deras användning, se bohagen i själfva stugorna, se huru dräkterna buros. Hela folklifsbilder borde framställas, hvarigenom ett lifligt intryck kunde vinnas af befolkningens lynne och seder. Enligt den sålunda uttalade principen anordnades de första interiörerna. Allmogefdelningen ansåg Hazelius såsom det nybildade museets hufvudafdelning. Det rent folkliga elementet utgjorde dess utgångspunkt. Men planen vidgades alt mera. Skråtiden, handverkarnes och de högre ståndens lif rycktes med inom ramen, och snart voro äfven grannländerna, främst Finland, Norge, Danmark och Island, representerade i den »Skandinavisk-etnografiska samlingen», såsom den till en början benämndes. År 1880 utbyttes namnet mot »Nordiska museet».

Nya lokaler anskaffades; men redan hade samlingarna vuxit till den grad, att behovet af en egen verklig museibyggnad alt mer gjorde sig gällande. Redan år 1876 lyckades Hazelius åvägbringa ett upprop, undertecknadt af ett stort antal ansedde män, manande

till insamling för uppförande af en sådan byggnad. Basarer anordnades, och den allmänna offervilligheten visade sig glädjande stor. Den 17 april 1882 erhöles Kungl. Maj:ts upplåtelse af den s. k. Lejonslätten å K. Djurgården till en byggnad för museet. Denna byggnad borde enligt Hazelius' mening blifva sådan, att ett besök däri skulle bibringa en stark och mäktig stämning och således i sin mån verka fosterländskt väckande. Den skulle innefatta en väldig hall af den största kyrkas dimensioner. Han såg denna hall fri och vid med luftiga perspektiv inramad af de färgrika allmogebyggnaderna, af utsikter från de nordiska landens skönaste näjder. Han hörde sänger ljuda till firande af fäderneslandets stora minnen, han såg en entusiastisk ungdom samlad där inne under de hvita fanorna kring kung Göstas stod. När han talade om dessa framtidsdrömmar, brann i hans blick en egendomlig eld af på en gång hänförelse, stolthet och trots. Han visste, att hans dröm betydde strid, att han måste bryta fördomar och trångsinne, men också att segern skulle blifva hans.

Under täta resor i utlandet studerade han där hvad dess främsta museiinstitutioner hade att lära, men ingenstädes kände han sig fullt tillfredsstäld. Han tänkte äfven i detta fall en stormans tankar, och den plan han så småningom efter mycket öfvervägande och efter långa öfverläggningar med arkitekter och konstnärer lät utarbета, bär ock vitne därom. Sedan byggnadsmedlen år 1888 nått ett belopp af något öfver 400,000 kronor, tog byggnadsarbetet sin början och har sedermera med större eller mindre fart bedrifvits, alltid, så länge Artur Hazelius lefde, under hans personliga tillsyn. Själff fick han aldrig se någon del af byggnaden fullt färdig; men de rikliga medel, som inflöto genom det för ändamålet anordnade lotteriet, gäfvo honom under hans sista år den trygga förvissningen, att hans väldiga samlingar inom en nära framtid skulle erhålla ett hem sådant, som hans stolta drömmar velat.

Hazelius' starka och skapande ande kräffde dock ett större verksamhetsfält än det, som samlingarnas inordnande enbart i denna byggnad af sandsten och marmor kunde erbjuda.

Redan i slutet af 1870-talet torde hos honom den genialiska tanken att bilda ett friluftsmuseum hafva vaknat.¹ De anordnade interiörerna ledde honom till öfvertygelsen att äfven själfva de typiska byggnader, som i det verkliga lifvet utgjorde höljet kring inomhusbilderna, borde utställas såsom museiföremål. Men sådant kunde icke lämpligen ske inom murarna af ett palats. Minnena från hans vandringar i landet, synerna från förr af folkets idoga möda eller i lek och dans bland de rätta omgifningarna af oförfalskad natur fordrade, för att i bild riktigt återgifvas, en öppen himmel med vindar och skimrande skyar, fordrade skogar och lunder, fält och klippor. De fordrade närvaron af betande hjordar, af valarens lurlåtar.

En afton vid den tid, som nämdes, när kring Hazelius i en sluten familjekrets talet dröjde vid mångfalden af dragkistor, mjölkbyttor, lokor och selpinnar i museets samlingar, och någon skämtande anmärkte, att sådana saker dock egentligen hörde bäst hemma i verkliga stugor, stall och ladugårdskättar, satt Hazelius tyst ett ögonblick. Sedan lyfte han blicken, som flammade till, och hastigt sade han: »Det är just så, det skall bli. Vi skola skaffa mark och bygga både stuga och ladugård».

Några år gingo. Den vaknade tanken arbetade sig fram allt klarare. Från år 1885 började inköpen och förberedelserna för de blifvande allmogehusen. Det första jordförvärfvet, Framnäsområdet, var en gåfva år 1890. Därefter följde inköp efter inköp, till dess Skansens vidd genom Tivoliområdets inläggande däri under Hazelius' sista lefnadsdagar afrundades.

På utvecklingen af friluftsmuseet samlades under senare år Hazelius' största intresse. Där skulle folklifvet framställas i lefvande drag, den nordiska djurvärlden så vidt möjligt representeras och

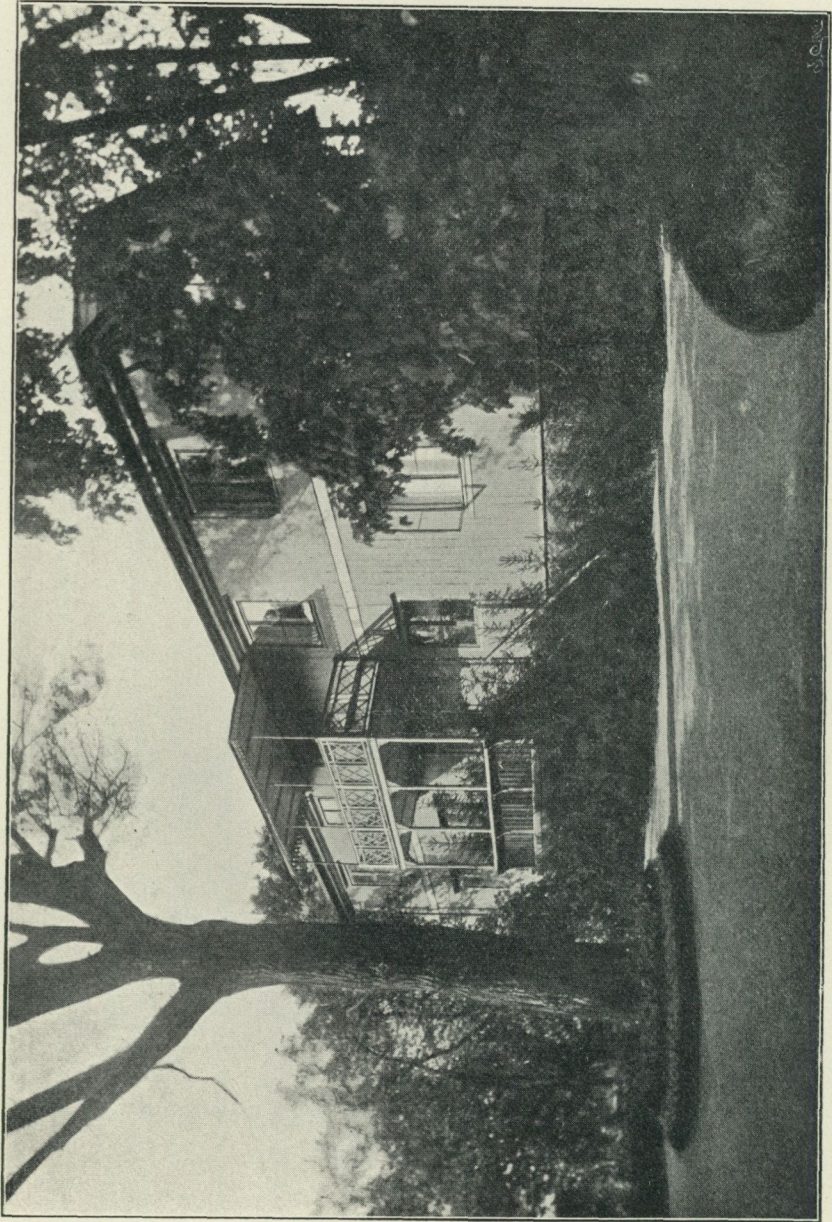
¹ Att Artur Hazelius redan tidigt umgicks med planer att söka som del af sitt museum återuppföra äldre byggnader framgår bland mycket annat af ett uttalande i ett bref till amanuensen P. G. Vistrand, dagteckadt den 3 juli 1880. Han skrifer där: »Präktig nyhet om Torpastugan! Hon får ej glömmas. Ni skall gärna få bli byggmästare för denna, liksom Bondeson för Hallandstugan och R. Arpi för Islandstugan o. s. v. Haf detta i minne! och aktgif på de minsta småsaker, som angå henne!» — I samband härmed må äfven erinras om, att Morastugan inköptes redan 1885, ehuru hon först 1891 kom att flyttas till Skansen.

äfven alla växter från åker och äng, från hage och vildmark föredras. Här kräfdes hans mångskiftande begåfning för att gifva Skansen en konstnärlig helhetsprägel. Här funnos utrymmen för hans vetenskapliga bildning och hans rika kännedom om folkets lefnadssätt och seder att göra sig gällande. Och hans fina natursinne, som uppodlats under ungdomsårens färder ute i bygderna, kom här till sin rätt. Med aktsam hand och en alltid vaken blick för naturens skönhet omskapade han de vanvårdade skogsslutningarna kring Djurgårdsbergets krön till en fager park. Med plastisk blick och ovanlig organisationsförmåga förstod han att använda hvarje punkt af området till det lämpligaste ändamålet, att snabt, utan stora åthäfvor och många ord, planlägga och leda arbetena så, att alt syntes enkelt, nästan af sig själfvt åstadkommet, samhörigt med den omgifvande naturen.

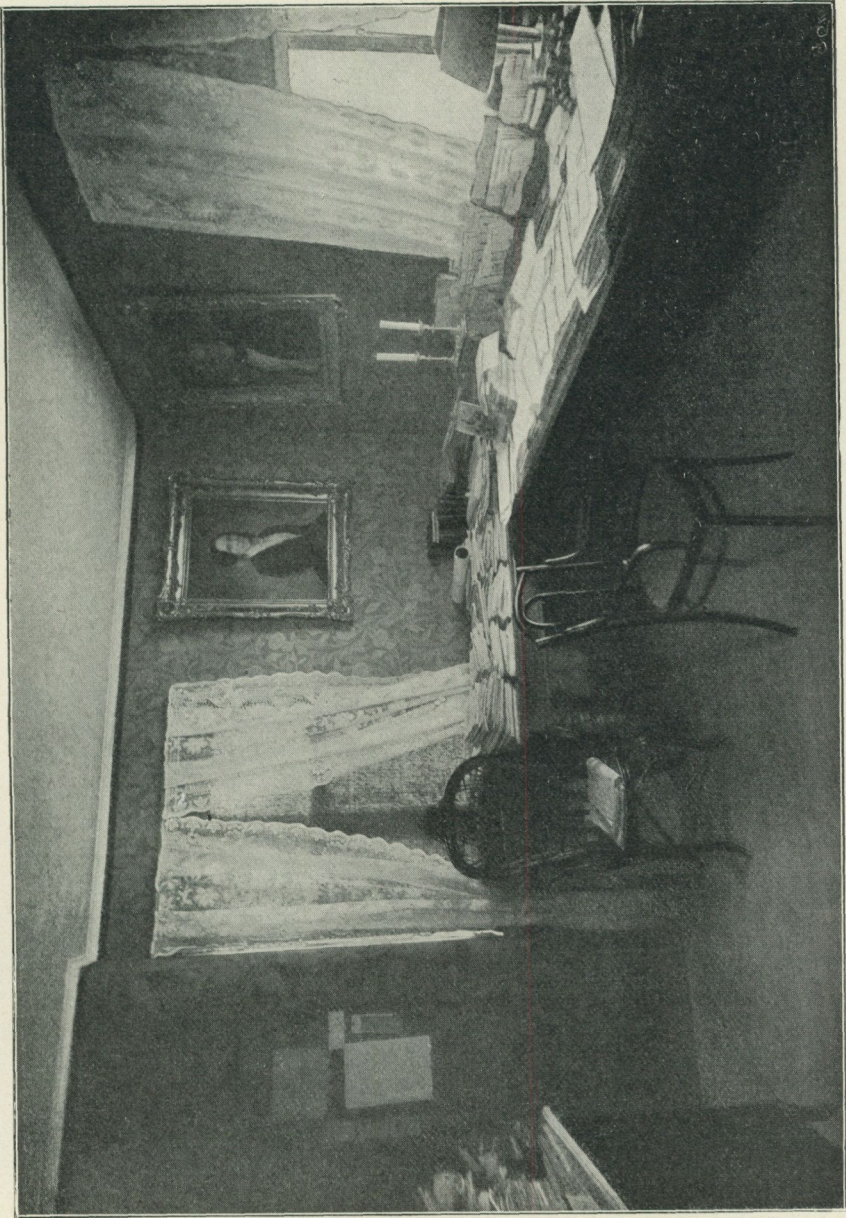
Själft uttänkte han och ordnade de lefvande historiska och folkliga bilderna. Han lät konungar och hjältar från förgångna tider visa sig med riddare och svenner på fosterlandets stora minnesdagar; han kallade kyrkofurstarne fram att skrida under baldakinen bland rökelsemoln och sånger. Gamla melodier från halft förgättna instrument lät han väcka till lif, åldriga dansar, ännu lekta allenast i undångömda bygder om lördagskvällarna i logen, förde han fram att med glädje beskådas och läras af hufvudstadens ungdom.

Outtröttlig var hans möda, beundransvärda hennes resultat. Hvert steg framåt fordrade strid mot ekonomiska trångmål. Aldrig var han dock rädd för att medel skulle tryta. Han trodde på sin lyckas stjärna och sin saks framgång. Med rätta gaf han till svar, när någon mot en ny plan gjorde invändningar om den ekonomiska risken: »Penningar? Skulle jag väntat på sådana, innan jag gått till verket, hvad hade då blifvit gjordt? Jag dör bort, kanske mina planer med mig; men pengar finnas alltid i världen.» Detta är stolta ord, präglade af mäktig själfkänsla. Men för deras sanning måste invändningarna tystna.

Såsom belysande Skansens tidigaste utveckling och särskildt vitnande om den skarpa blick för Skansens betydelse och framtidsmöjligheter, som ända från första stunden utmärkte Hazelius, må

4. Artur Hazelius' bostad (Gula huset) å Skansen.

5. Artur Hazelius' arbetsrum i Vaktstugan å Skansen.

följande utdrag medtagas ur bref, som Hazelius under åren 1891 och 1892 skref till en i utlandet bosatt, honom nära stående vän.

— — — — »Faktum är emellertid, att jag icke heller i år har *ett enda* öre att köpa för, ja *ej ett öre* till museets underhåll och vård, utöfver hvad jag kan tigga samman.

Har *** skrifvit om »Skansen»? Det är en stor tanke, det påstår jag själf. Skall berätta dig att jag i dag skrifvit till **** för att få de 25,000 kr., om hvilka jag i går öfverenskom med Chr. Hammer, och hvilka jag måste skaffa till månadens slut. Jag är beredd att sätta mig själf i sticket för summan. Vi *måste* ha Skansen. *En hel liten stad* af gamla byggnader skulle växa upp på den herrligt belägna tomten.» (16 jan. 91.)

— — — — »Skansen» är emellertid en sak, som tillhör »min lifsgärning». Det ligger en omätlig vikt vid dess förvärfvande, ty ovisst är, om någon efter mig gör sig den mödan att söka utföra den plan, jag i fråga om den samma utkastat, och som för museet innebär fröet till en storartad utveckling och för Stockholm en utomordentlig ekonomisk fördel.

Men om det går, det är en annan sak. Så lätt skall jag ej släppa taget.» — — — — — (7 febr. 91.)

— — — — »Hvad säger du, om jag berättar dig, att jag nu köpt Skansen af Hammer. 25,000 kronor! Jag ångrar det ej ett ögonblick. Det är en betydelsefull tilldragelse i museets lif.» — — — — — (12 mars 91.)

— — — — »I går fick jag upplåtelsebref å Skansen. Alt således klart. Jag är själaglad däröfver. På betalningen ämnar jag ej tänka, eller åtminstone ej oroa mig däröfver — förr än i december, då nästa inbetalning skall ske, om jag ej dessförinnan finner en donator för summan.

Skansens förvärfvande är en viktig station på vägen. Läget är helt enkelt *idealiskt*. Redan i vår skola väl en fyra stugor upp-timras. Tre har jag redan bestämt och en har hitkommit.

Kanske söker jag i sommar anordna ett helt lappläger med lappfamilj och renar (levande förstås).

Planering skall börja i dagarna. Jag har nyss fått löfte af en man i *** om 1,000 kr. för en stuga och Scholanders soaré hoppas jag skall ge det samma.

Mycket mera behöfves förstås!» — — — — (19 april 91.)

— — — — »Skansen» är och blir enligt min öfvertygelse ett mästergrepp och gör mig dagligen glädje, *trots* det att planering m. m. nu hvarje vecka kräfver hundratals kronor, dem jag med stort besvär måste upplåna. — *Ingen förlagsgifvare!* Förfärliga dessa stockholmare! Men kom och se!

Ryggåsstugan från Bleking och hackstugan från Orsa ha hitkommit, grunden är lagd till den förra.» — — — — (11 juni 91.)

— — — — »I slutet af juni hade jag ytterst svåra dagar — en vådlig penningebrist.

Skansen äter 3 till 400 kronor i veckan blott för arbetarna. Men jag ångrar mig ej ett ögonblick.

Men svårt som sagdt med penningar, helst så många penninge-gifvare äro borta. Och bidrag vankas ytterst sparsamt. — — —

4 byggnader äro nu under arbete där ute. Snart skall du få en notis om dem.» — — — — — — — — — — (19 juli 91.)

— — — — »Kanske är du missnöjd med mitt Belvedereköp? Vore du här, skulle du finna det vara en mästerkupp, trots den stora börda jag ytterligare åtagit mig. Jag har en stark förtröstan, att det skall gå — och du vet att tro kan försätta berg.

Nu gäller att skaffa penningar både till Skansen, Belvedere, byggnader och samlingarna m. m. Jag har i år skrapat samman öfver 25,000 kronor — och det är ju ej så illa i dessa usla tider.

Och så tänker jag förverkliga stockholmarnes önskemål sedan 20 år till baka. Jag tänker lägga en zoologisk trädgård i Belvedereparken (35 tunnland), men *endast* nordiska djur. Du häpnar kanske, men det är ej så farligt. Tanken har slagit lifligt an, fast jag ännu ej låtit den komma till prässen. En liten vacker renhjord ha vi redan samt svanar, gäss, ankor och getter.

Excelsior!

Och Skansen skall bli en grufva. Med Skansen skola vi taga stockholmarne.

Var ej rädd för den zoologiska trädgården! Alt skall gå försiktigt(!) Blott nordiska djur, som vi mest skola få till skänks. (18 dec. 91.)

»Det bedröfvar mig, att du ser mina förehafvanden i så mörk dager. Minns du, huru rädd du var för Skansen? Och dock är Skansen säkert en af mina bästa tankar och artar sig att bli en guldgrufva.

Och hvad har ett panoptikon att göra med våra anläggningar? Då jag ej hinner i bref utveckla mina planer, skall jag i stället sända dig en uppsats af G. af Geijerstam i Wåhlins tidskrift »Ord och bild». På honom har Skansen gjort intrycket af en stor »folklig dikt, omsatt i realiteter». Just det intryck jag ville gifva.

Jag har ej gått de gamla museivägarna, utan till en viss grad brutit nya.

Oroa dig ej för den zoologiska trädgården! Du skulle se våra renar — huru de trifvas i snöyran *och huru de illustrera lapparnas lif*. Där har du i själfva verket sakernas innebörd. Land och folk är och har varit Nordiska museets uppgift — och djurvärlden är här af stor betydelse. Se dock det storslagna i tanken och tala ej om panoptikonbilder. — — — — —

En alldeles ovanlig stämning för Skansen har här synts rådande. Möjligen söka några af de museimän, som alltid sett mig med oblida ögon, att vrida mina planer på sned, för att få tillfälle till anmärkningar. Det rör mig ej synnerligen.» — — (6 jan. 92.)

Artur Hazelius' intresse var aldrig enbart museimannens. Det var fosterlandet han ytterst ville genom sitt verk gagna. Han ville höja och stärka nationalkänslan, lära vårt folk dess samhörighet med de öfriga nordiska folken. I alla hans sträfvanden var den drivande kraften hans önskan att förverkliga detta det Nordiska museets väckarekall.

Framträdande var hans förmåga att i alt sitt arbete, äfven under utförandet och öfvervakandet af skenbart betydelslösa de-

taljer, strängt fasthålla vid de stora bärande grundtankarna. Dock utarbetade han aldrig för sig något genomfördt program, utan städse lät han sina planer utvecklas på ett organiskt sätt under verksamhetens fortgång. Han utmärktes af en sällspordt lycklig förening af lugn, förtröstansfull optimism och klarsynt, nykter verklighetskänsla. Han hade en barnsligt naiv tro på styrkan af de idéer, som besjälade honom, och ville gärna tro på andras goda vilja att för dem arbeta på samma osjälfviska sätt. Men å andra sidan hade han en säker instinkt för hvad som var möjligt att utföra, för hvad som kunde ske genast och hvad som borde uppskjutas till framtiden.

Tack vare sin skarpa blick, sitt klara omdöme och sin sega energi, som aldrig släppte taget trots bekymmer och motigheter, förde han sitt verk igenom till den punkt, att det samma äfven utan hans ledande geni skall af egen inneboende kraft kunna utvecklas alt vidare, tills det mål är nådt, som han med tillförsikt motsåg ännu i stunder, då han anade sitt nära slut.

Vid ett eller annat tillfälle under loppet af 1901 års vår hade Artur Hazelius haft känningar af ett hjärtlidande, som dock troddes af mindre allvarlig art. Ansträngningarna för möjliggörandet af Tivoliområdets inköpande samt den af ifver och intresse ökade nervösa spänningen därvid togo dock på hans krafter. Det därefter följande intensiva arbetet för ett snabt ordnande före den inbrytande sommaren af det nyförvärfvade vidsträckta området torde än ytterligare försvagat hans hälsotillstånd, utan att likväl sådant i det yttre var märkbart.

Pingstdagen hade varit strålande vacker. Häggarna hade slagit ut i blom, narcisser och tulpaner kransade rabatterna, trädens nytspruckna löf mättade den soliga luften med vårens doft. Artur Hazelius hade för sista gången i lifvet vandrat på Skansens vägar. Aftonen tillbragte han som vanligt med sina expeditionsgöromål. Han granskade programmet för den tillämnade stora vårfesten. Han gick sent till hvila. Nästa morgon, den 27 maj, lyste solen öfver hans gula hus, när döden kom.

Museets nämnd, som följande dag sammanträdde, har till protokollet anført följande ord:

»Sistlidne gårdag, annandag pingst, klockan något före nio på morgonen hade Nordiska museets stiftare och styresman, ledamoten af dess nämnd fil. doktor Artur Hazelius af hjärtförlamning hastigt och utan föregående sjukdom affidit i sin bostad å Skansen. Flaggorna hade hissats å half stång och sorgebudskapet af Skansens klockor burits ut öfver stad och land. Den man, hvars lif slutat, hade med rastlös möda och ihärdig viljekraft i fosterlandets tjänst och till dess ära utfört ett verk, som vunnit samtidens beundran och kärlek. Han hade genom sitt flärdfria väsen, sitt varma och trofasta hjärtelag i förening med en öfverlägsen andlig begåfning kring sig samlat vänner och medhjälpare, som gjort till sin uppgift att i förlitande på hans klara blick följa honom på de vägar, han, efter att städse hafva med samvetsgrannhet pröfvat gifna råd, såsom goda anvisade. Att söka undanrödja mötande svårigheter, bereda medel till fullföljande af hans storslagna planer, att uppmuntra och stödja hade jämte handhafvandet af museets ekonomiska förvaltning varit nämndens hufvudsakliga uppgift. Då nu det smärtsamma budet om styresmannens bortgång träffat nämnden, hade denna i känslan af de ökade plikter och det tunga ansvar, som å nämnden öfvergått, beslutat att innevarande dag sammanträda för att öfverlägga om de mått och steg, som på grund af dr Hazelii död borde omedelbarligen vidtagas.

Innan förhandlingarna togo sin början, uttryckte nämnden till detta protokoll sin djupt kända sorg öfver den oersättliga förlust, som genom dr Hazelii bortgång drabbat nämnden, Nordiska museet och Sverges folk. Ständigt skall hans minne lefva. Ständigt skall Nordiska museets nämnd sträfva att i hans anda värdigt upprätthålla det stora verk, som var hans ädla, exempellösa lifsgärning.»

Sin uppfattning angående sättet för museets ledning i händelse af styresmannens hastiga frånfälle hade den bortgångne antydt å ett par bland hans papper befintliga anteckningar, hvilka vid samma nämndens sammanträde föredrogos och i den form de af dr Hazelius erhållit intogos i protokollet. De torde vara af den betydelse, att de här förtjäna intagas.

Föreskrifter

hvilka jag önskar skola iakttagas i händelse af mitt frånfälle.

Styresmannabefattningen vid Nordiska museet eller chefskapet öfver hela institutionen lämnas tills vidare obesatt, d. v. s. till dess man funnit en man — oegennyttig, kraftig, varmt intresserad och kunskapsrik — som kan anses lämplig att leda alla den stora anstaltens afdelningar. Under närvarande förhållanden finner jag knapt någon mera lämplig att öfvertaga chefskapet än min son Gunnar Hazelius, redan nu — till dess han slutat sina studier i Uppsala — såsom rådgifvande, sedan möjligen såsom verklig chef. Han torde vara den, som bäst känner museets stiftares planer och som skulle kunna upprätthålla museets traditioner.

Till föreståndare för den konstindustriela afdelningen och afdelningen för de högre stånden torde hofintendenten J. Böttiger kallas. Till föreståndare för allmogeafdelningen torde utses amanuensen P. G. Vistrand. Till föreståndare för museets byggnad på Lejonslättan, för Skansens friluftsmuseum med alla dess byggnader och anläggningar — äfven de zoologiska — förordnas tills vidare Gunnar Hazelius, som eger att inhemta råd och upplysningar af arkitekten professor I. G. Clason och arkitekten G. Améen. Till intendent öfver den zoologiska afdelningen E. Hammarstedt. Dock bör — för att så vidt möjligt förebygga brytningar — intendenten öfver den zoologiska afdelningen vara underordnad intendenten öfver Skansens friluftsmuseum, som bör ega bestämmande rätt i ekonomiska frågor, som angå den zoologiska afdelningen och i allmänhet i sådana fall, där de särskilda afdelningarnas intressen synas i någon mån stridiga.

Anläggningarna på Framnäs böra läggas under intendenten öfver Skansen.

Då chef för hela anstalten — styresman — tillsättes, bör han förbinda sig att ej åtaga sig någon annan befattning, utan helt och

odeladt egna sig åt sitt nya kall. Däremot bör han kunna på samma gång vara intendent öfver Skansens friluftsmuseum.

Skansen den 19 december 1896.

Artur Hazelius.

Granskadt och berigtigadt den 8 mars 1897.

Artur Hazelius.

Till ofvanstående hade dr Hazelius den $12/4$ 1901 gjort följande tillägg.

Styresmannen har själf den högsta tillsynen öfver museets byggnad på Lejonslätten och alla däri förvarade samlingar liksom öfver Skansens friluftsmuseum och dit hörande byggnader och anläggningar.

Under styresmannen lyda föreståndarne för museets särskilda afdelningar, hvilka tillsättas i den mån, *fullt lämpliga* personer att sköta dessa befattningar finnas. Hit höra den konstindustriela afdelningen jämte afdelningen för de högre stånden, hvilka, om det pröfvas lämpligt, förenas i *en* persons hand. Vidare handtverks- och skråafdelningen samt afdelningen för arbetets historia, hvilka böra förestås af en och samma person, som emellertid äfven kan sköta en del andra mindre afdelningar. Ytterligare allmogeafdelningen, hvilken kräfver en särskild föreståndare. Till dessa bör läggas föreståndaren för registratorsafdelningen och för den zoologiska afdelningen på Skansen.

Anses icke fullt lämpliga personer till en eller annan af dessa befattningar finnas, skötas dylika tills vidare af amanuenser.

Erfarenheten bör för öfrigt afgöra, om flere föreståndarebefattningar pröfvas nödiga, men alla böra lyda under styresmannen.

A. Hazelius.

*

*

*

Huru djup och allmän sorgen var efter den så hastigt borttryckte fosterlandsvännen, därom bar det allmänna deltagandet i jordfästningshögtidligheten tydligt vitnesbörd. Hazelius hade varit en enkel man, som gått sin egen af honom själf utstakade väg fram utan att

se sig åt höger eller venster, och under sin senare lefnad hade han dragit sig undan allt utom sitt arbete å Skansen. Men nu vid hans jordfästning deltog alla samhällsklasser, och tio tusenden följde honom då med känslor af tacksamhet och vördnad på den sista färden. Man såg den dagen så tydligt, att hans landsmän lärt sig att förstå och värdera det verk han skapat, de fosterländska mål, för hvilka han manligt kämpat, och den osjälfviska kärlek till Nordens land och folk, som städse bestämt hans lif.

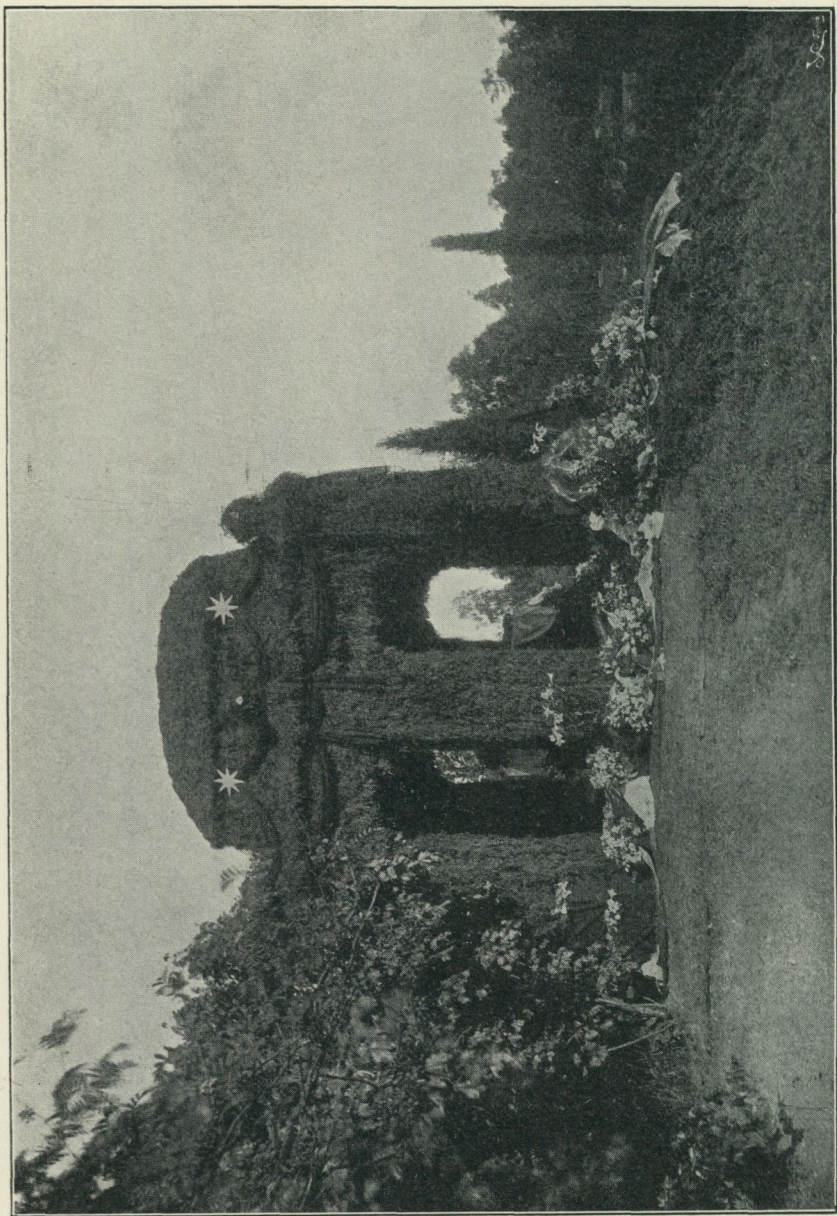
Jordfästningen var utsatt till den 4 juni, och denna dag ingick solig och ljus. På morgonen flyttades kistan upp till Orsakullen, där Nordiska museet låtit uppföra ett vackert och kraftigt hävdfdt tempel, fullständigt inklädt i granris. Kring frisen löpte girlander af krusflor med infästa silfverstjärnor, och öfver ingången, dit svartklädda trappor ledde, stodo skrifna Tegnér's ord:

»Tron ej hvad håglösheten hviskar till er:
att striden är för hög för er förmåga
och att den kämpas ut väl er förutan.»

Inne under hvalfvet på den höga katafalken hvilade i ekkistan, som höljdes af en blågul flagga af siden, skänkt af Nordiska museets amanuenser, Artur Hazelius' stoft.

Under förmiddagens lopp, då Skansens hufvudport stod fritt öppen för en hvar, hade talrika människoskaror i tyst allvar vandrat den granrisströdda vägen fram förbi katafalken för att gifva den döde sin afskedshälsning. Högtidlig och värdig var denna, den stora allmänhetens ordlösa hyllning, vitnande om en kärlek och en beundran, som i lika grad genomträngt samhällets alla lager.

För eftermiddagen hade anordnats en sorgehögtid, som skulle ega rum uppe på Skansen, innan dess aflidne herre fördes bort till jordfästningen i Östermalms kyrka. Enkel och flärdlös, blef denna sorgfest under sommarens fria himmel af den mest gripande art. Omkring kl. 5 började särskildt inbjudna samlas på planen framför det gröna templet, medan vägarna därnedanför, så långt utrymmet medgaf, fylles af de tusenden, som kunnat erhålla inträdeskort.

6. Templet på Orsakullen vid sorgeshögtiden å Skansen den 4 juni.

Hällestadstapelns stora klocka ringde, och studenterna upptågade, företrädde af florbehängda standar och fanor: Upsala studentkårs, Stockholms och Norrlands nationers samt Stockholms högskolas. Vid sidan af dem stälde Stockholms arbetareförening sitt banér. Omkring kistan höllo tolf rättvikskarlar vakt, och Nordiska museets kullor stodo i vackra sorgdräkter af svart med hvita dok samlade vid sidan af templet. När klockan slog sex, tystnade klocktonerna från Hällestadstapelns och regementsmusiken tog vid. Så ljöd requiem, sjunget af en manskör, och när sången tystnat, trädde professor Oskar Montelius upp till katafalkens fotsteg och talade:

Åter har Sverges folk lidit en oersättlig förlust. Artur Hazelius har ryckts bort midt under sitt rastlösa arbete. Hans stora lifsgärning synes oss nu vara endast halfgjord, liksom den väldiga byggnaden där nere på Lejonslätten står endast halffärdig, detta palats, som blir en af vår stads ståtligaste prydnader, och som skall inrymma en af vårt folks största skatter. Vi sörja ej blott för hans egen utan för vår och sakens skull däröfver, att det Nordiska museets skapare ej fick se sina samlingar inflyttade i den byggnaden. Men lika säkert som vi kunna hoppas, att det Nordiska museets nya hem snart skall stå färdigt, lika säkert kunna vi hoppas, att Artur Hazelius' lifsverk skall fullbordas. Vi hafva så mycket större skäl att hoppas det, som vi veta, att det stora företaget, tack vare hans själfuppoffrande energi, står på säker ekonomisk grund, om än ett kraftigt understöd från allmänhetens sida hädanefter som hittills är nödvändigt.

Det kunde synas öfverflödigt att i dag och på denna plats orda om Artur Hazelius' lifsgärning, ty den är känd af alt Sverges folk, ja den är känd i alla Nordens länder. Men då Nordiska museets styrelse önskat, att några ord nu skulle sägas därom, gör jag det så mycket hällre, som det är ett behof för oss andra arbetare på samma fält att gifva ett offentligt uttryck åt den beundran vi känna för hvad han uträttat, för det öfverlägsna sätt, hvarpå han utfört sitt svåra värf, för den vetenskapliga ande han från första stund visste ingjuta i sitt företag, för den genialitet han visade i stort som i smått.

För några år sedan hörde jag en forskare nästan med förtviflan tala om den oersättliga förlust, som ej blott vetenskapen, utan hela mänskligheten lider hvar gång i den yttersta västern af Nordamerika ett litet folks fäderneärfda odling tillintetgöres af den moderna kulturen, innan man, så vidt görligt varit, lyckats i alla enskildheter bevara minnet af, huru det folket lefvat,

hvad det känt och tänkt och trott. Det är Artur Hazelius' stora förtjänst, att han så kraftigt bidragit till att afvända den förlust vi skulle hafva lidit, om den form, vårt folks odling under årtusenden erhållit, skulle hafva tillintetgjorts, innan man så som nu sørjt för att den fortlefde i minnet.

Väl hör Nationalmusei samling af minnen från vår forntid både till de älsta och de i sitt slag rikaste, som finnas i världen. Genom förhållandenas makt måste dock den samlingens tyngdpunkt förläggas så långt till baka i tiden, att man ej kan bilda sig en så klar föreställning om lifvet, särskildt det inre lifvet, under de skedena af vår historia som om lifvet under de sist förflutna århundradena. Men det är dessa sista århundradens minnen, som bilda hufvudmassan i det Nordiska museet. Detta är af så mycket större vikt, som den svenska odlingen just under dessa sista århundraden tagit aldeles nya former, betingade af det moderna Europas kultur. Hade ej Artur Hazelius funnits, skulle vi och än mer de, som komma efter oss, hafva vetat altför litet om lifvet i Sverge för några århundraden, ja några mansåldrar sedan. Det är i sin ordning kännedomen därom, som gjort det möjligt för oss att få en så klar bild, som den vi ega af lifvet i vårt land för årtusenden sedan.

Att det museum Artur Hazelius skapade var afsedt ej endast för det svenska folkets utan för alla de nordiska folkens minnen, var en stor tanke och en riktig tanke. Ty den odling, som vuxit upp på skandinavisk grund, är hufvudsakligen den samma, antingen den kallas svensk eller finsk, norsk eller dansk. Grenarna på ett träd sträcka sig ut åt olika håll, men de utgå från samma stam och bilda till sammans ett helt.

Det var i sista stunden Artur Hazelius kom och kunde börja att samla dessa minnen af forna tiders lif. Några årtionden senare hade det varit för sent. Då hade det ej längre varit möjligt att rädda alt, som nu kunnat räddas, ty i våra dagar utplånas snabbare än någonsin förr spåren af våra folks gamla odling, så olik den nya vi fått i dess ställe.

Med undran spörjer man, hur det varit möjligt för Artur Hazelius att sammanbringa de betydliga penningesummor, som utförandet af hans stora fosterländska plan kräft, summor, som ej blott äro betydliga för våra förhållanden, utan som skulle hafva varit det äfven i vida större och rikare land. Det har varit möjligt endast därigenom, att Sverges folk lika fast trodde på hans oegennyttas och hans förmåga att genomföra sin plan, som han trodde på det svenska folkets ofrevillighet för en stor idé. Tusenden hafva lämnat sina bidrag; mer än en har sedan tackat för att han fått vara med och draga sitt strå till stacken.

Flydda tiders folk hafva åt sina gudar, åt det högsta de kände, byggt praktfulla tempel, af hvilka många trotsat tiderna och ännu i dag vitna om, hvad de folken kunde åstadkomma. Men själfva nöjde sig dessa folk med

enkla boningar, som för länge sedan försvunnit. Artur Hazelius var lik dessa forntidens män. Medan på hans bön millioner offrades åt det, som skulle blifva en vårt folks nationalhelgedom, medan han uppförde en praktbyggnad åt våra fäders minnen, lefde han själf så anspråkslöst som få, i den enkla gammalsvenska stuga här på Skansen, där han för några dagar sedan insomnade i den sista sömnen. För förverkligandet af sin idé offrade han ett tredjedels sekel af oförtröttadt arbete. Hela sin förmögenhet riskerade han, och dess utom iklädde han sig personligen stora ekonomiska förbindelser. Långt ifrån att begära något dyrtidstillägg, afstod han år efter år en stor del af den lön, som oakortad skulle hafva varit en altför ringa ersättning för hans otroliga möda. Det var dessa förhållanden, som berättigade honom att bedja andra personer om deras hjälp för hans stora sak.

Trots alt hvad han gjort för sitt museum, var han dock de sista åren egentligen icke känd som Nordiska museets skapare. Han kallades, liksom på extrabladen, hvilka förkunnade hans bortgång, »Skansens skapares». Och det med rätta, ty Skansen är den mest genialiska af hans skapelser. Här, där vi nu stå, har genom beröringen af hans snilles trollspö inför våra ögon vuxit upp något, till hvilket ingen förebild fans — och till hvilket intet motstycke finnes.

I Skandinaviskt etnografiska samlingen voro visserligen några rum inredda, hvilka visade oss, huru det inre af forntidens hem tedde sig; men utsidan af dessa hem kunde man där ej lära känna. Här hafva vi för oss hela hemmen, med sin omgivning. Och vi hafva här mycket annat.

Att Skansen blifvit så populär, beror därpå, att den ej blott är en vetenskaplig institution, utan att den har så mycket att direkt säga till hela folket.

Den, som tror, att man ej kan lefva lycklig utan alt det, som i våra dagar anses oundgängligt för hemmets trefnad, häpnar, när han här ser, huru enkelt vårt folk, äfven de bättre lottade af detta folk, i forna tider left, huru mycket de saknat af det, som nu räknas till lifvets nödortf. Men den, som tillika känner, hvad detta samma folk uträttat i svunna dagar, — äfven i dagar af försakelser och lidanden, som vi lyckligtvis ej kunna göra oss någon föreställning om, — han fylles af beundran öfver att under sådana förhållanden så många stordåd på det fredliga arbetets fält ej mindre än på krigets kunnat utföras.

Det var detta Artur Hazelius ville visa sitt folk. Han ville, att vi af Nordiska museet och Skansen skulle lära oss, i huru hög grad människan kan göra sig oberoende af lifvets små och ogynsamma förhållanden, huru liten rol det materiela behöfver spela i jämförelse med det ideela. Artur Hazelius var idealist. Hade han ej det varit, skulle han aldrig kunnat utföra,

hvad han utfört. Hvad han verkat för idealismen är af den största betydelse i en tid, då dansen kring guldkalfven hotar att blifva vildare än någonsin.

Men Skansen har blifvit något annat och något mera än ett friluftsmuseum. Det har blifvit en andlig kurort för Stockholms invånare och för många andra. På den plats, hvars underbara möjligheter Artur Hazelius' skarpblick upptäckt, hafva vi nu i många år mötts för att mottaga uppfriskande intryck. Hur mången gång hafva vi ej stått här gripna af Skansens egendomliga skönhet vid solnedgången, då den praktfulla himlens röda glans skimrade mellan björkarnas hvita stammar, under det våra vackraste fosterländska sångers toner dallrade i luften? På hur många af vårt folks minnesvärda dagar hafva vi ej, på Artur Hazelius' inbjudning, samlats här för att genom upplifvandet af dessa minnen själfva få kraft att verka för vårt land så som våra fäder verkat.

Talaren vände sig mot kistan och fortsatte:

Till tack för alt hvad du gjort för oss och vårt land, hafva vi velat med dig fira ännu en minnesfest här på Skansen. Ditt öra kan ej längre uppfatta hvad vi säga, men vi hoppas, att din ande ännu sväfvat öfver Skansens fagra höjder. Du ser, hur Sverges folk sörjer dig, som så högt älskat ditt folk och ditt land. Har ditt lifsverk varit underbart och storslaget, så har också ditt folk mött dig med förtroende, beundran och tacksamhet. Du har fått den högsta belöning en man kan få: i det tack, som hela ditt sörjande folk, hög som låg, egnar dig för hvad du uträttat, blandar sig intet missljud. Ditt eftermäle är sådant, som endast sällan faller på en dödligs lott.

Och jag är öfvertygad om, att det eftermälet ej skall lida ändring i framtiden. Du skall äfven för sena släktled stå som typen för en viljestark, oegennyttig, flärdlös man, hvilken älskade ditt folk, och hvilken älskades af detta folk till baka. Man skall minnas dig som en man, hvilken lefde för en stor tanke, och hvilken lefde helt för den.

Du har med kärlek vårdat det svenska folkets minnen. Sverges folk skall kärleksfullt vårda ditt minne.¹

Efter detta tal uppstämdes »O Gud, som styrer folkens öden», och häruppå framträdde bibliotekarien Harald Wieselgren till tempellets trappa. Han tecknade i lefvande drag en bild af Hazelius såsom människa och vän:

Hur formas en sådan man som Artur Hazelius? Själf har han som de viktigaste bidragen till sin utveckling framhållit de intressen, som ingifvits honom dels af hans fader, dels af hans hem. Där ha vi altså utgångspunk-

¹ Efter *Svenska Dagbladet* den 5 juni 1901.

terna, den väldige fadern, det sköna hemmet, beläget i det för sin fågring bekanta Tjust. Hos fadern fans mycket af det, som sedan i annan form framträdt hos Artur Hazelius. Det fans mellan Hazelius och hans far ett dubbelt band, som sammanslöt dem: den beundran sonen hyste för fadern och den fasta tro fadern hade till sonen, ett band, som förenade mer än fader och son, förenade Artur Hazelius med hela det svenska folket.

Hazelius kom sent till sin fulla utveckling, men han hade hela sitt lif troget och träget arbetat på den utbildning, som skulle möjliggöra denna. Han fann sig ej häller själf till en början. Först var han skriftställare i fornordiska språk, sedan lärare, vidare lärare för hela den stora allmänheten genom utgifvandet af folkskrifter. Under tiden var han ständigt ute och såg sig om i naturen, och skulle någon ha nytta af sådana färder, var det Hazelius, som aldrig såg på sin egen nytta. Han blef vän med alla, hvar han färdades fram, i adels- och prästgårdarna, likaväl som i bonde- och torparstugorna. Den sidan af hans väsen förtjänar sin egen belysning, hans vänner och hans ställning till dem.

Ej kan jag tala om något nytt om Hazelius. Han är ju så känd, så uppburen af alt Sverge, att han kan räkna på den största belöningen, den att få svenska folket till arftagare. Och det svenska folket kan ej öfvergifva hans verk, så länge fosterlandssinne, svenskmannasinne ännu finnes kvar i våra bygder.

Ett tack till Hazelius, ett erkännande åt hans många stora förtjänster, hans varma hjärta, hans otroliga arbetsförmåga samt den innerliga och förstående vinnande kraft, hvarmed han till det svenska folket hviskat: »Lyssna till den furas susning, vid hvars fot du sitter». ¹

Sedan nu Skansens barnkör från skogsbrynet sjungit en rytmisk koral, framträdde deputationer för kårer, sällskap och föreningar samt nedlade minneskransar å fotstegen framför templet. Under tiden hade manskören med dämpade röster uppstämt Geijers »Stilla skuggor breda sig i kvällen», och då sången tystnat, talade pastor primarius dr Håhl stående vid kistans fot minnets ord öfver den döde, som för sina talrika tjänare och underlydande varit ej blott den mest vördade utan ock den mest älskade husbonde. Med ett tack till minnet och nedkallande Guds välsignelse öfver hans verk samlade han slutligen allas tankar i en gemensam bön.

Nu lyfte de tvänne leden af reslige dalamän, af hvilka flere färdats ned från sina aflägsna hem särskildt för detta tillfälle, den

¹ Efter *Svenska Dagbladet* den 5 juni 1901.

flagghöljda kistan, på hvilken endast lågo, jämte en sonens minnesgärd, kransar från kronprinsparet samt från prinsarne Gustaf Adolf och Vilhelm.

Processionen bildade sig. Först tågade efter Flottans musikkår de närvarande studenterna och arbetardeputationen under sina fanor. Sedan följde öfriga kårer. Kullorna och manliga tjänare från Skansen, i samlade grupper, buro de många, från katafalkens trappsteg uppsamlade kransarna.

Sakta bars kistan, följd af den dödes närmaste anhöriga, Nordiska museets nämnd, hedersledamöter och tjänstemän m. fl., fram mellan allmänhetens täta led. När kistan fördes ut från Skansens område, ljöd afskedssaluten från batteriet. Kistan lyftes å en vältande svartklädd vagn under ett hvalf af levande grönt; och vidare skred tåget in mot staden, öfver Djurgårdsbron och längs Strandvägen. Högtidsstämda, oöfverskådliga människomassor hade samlats på dess väg, flaggor på half stång vajade mellan gatans gröna lindar, från fönster och tak och från hamnens skepp. Sorgmarschen tonade än, när tåget nådde Hedvig Eleonoras kyrka, där jordfästningen skulle försiggå. Här hade infunnit sig kronprinsen samt representanter för konungen och drottningen samt det öfriga konungahuset.

En blandad kör sjöng till orgeln en psalm, hvarefter docenten vid Uppsala universitet J. A. Eklund framträdde till kistan och höll en dödsbetraktelse med ledning af ordet: »Utransaka mig Gud och känn mina tankar.»

Under det att fanorna sänktes, föllo de tre skoffarna mull på kistan. Högtidligt tyst och stilla var det i templet, medan jordfästningens ord uttalades öfver fosterlandsvännen, den af alt vårt folk vördade, som nu vigdes till grafvens ro.

Åter ljöd psalmsång, Gounods »Ave verum» uppstämdes, och sedan en stråkkvartett utfört Rubinsteins »Sferernas harmoni», afslöts högtidligheten med Normans sorgmarsch.

Ute på Skansen skulle griften redas. Under dess furor hade Artur Hazelius älskat att vandra. Där skulle han komma att njuta den långa hvilan efter sitt arbetsfyllda lif. Intill dess klippkam-

maren uppe på höjden vid Hällestadstapelns fot kunde mottaga hans stoft, fördes detta att hvila i Östermalms kyrkas grafkapell.

Jordfästningen blef sålunda liksom en värde­mätare å det erkännande Sverges folk gaf den bortgångne stormannens lifsgärning. Rättviksbönderna, som trots vårsåddens brådska gafvo sig af söderut för att visa »doktor» den sista tjänsten, äro ett uttryck för den folkstämning, som i Nordiska museets skapare såg ej först och främst den geniale museimannen, utan den klarsynte vännen, räddaren och vårdaren af så mycket, som blifvit oss kärt, emedan det bildat den omgifning, inom hvilken vi och de våra, led efter led, vuxit opp; som, ledd af sitt snille och sin fosterlandskärlek, i en typiskt svensk natur gifvit huld och hägn och rätt till minne åt det, som enligt vanlig uppfattning var dömt till vanvård och förstörelse, men som med starka, om än ofta omärkliga länkar knyter oss samman med vår forntid.

Hade Nordiska museets skapare själf fått utse de kransar, som skulle egnas hans minne -- säkert hade han ej kunnat välja någon för honom kärare, än den som bands af hans samtid, då den, åtminstone för en stund, klart insåg, att det folk, som vill ega rätt till framtid, måste grunda den rätten på kärleksfull och offervillig vördnad för det förflutna.

Ty det var kärnpunkten i hans ädla lifsgärning.
